

Икономическият и паричен съюз на ЕС в следващото десетилетие?

**студентско есе
за конкурса на Българската макроикономическа
асоциация – 2017 г.**

Изготвил:

**Марияна Колева Банкова
e-mail: mariyana5@abv.bg
студентка, III курс,
спец. Бизнес икономика
Тракийски университет – Стара Загора**

Разглеждайки бъдещето на икономическия и паричен съюз на Европейския съюз считам, че като начало трябва да се спомене, че през последните години се наблюдават множество събития, които оказаха силно влияние и промениха света, такъв, какъвто го познавахме преди. Събития като различните терористични атентати в някои страни от Европа, желанието на Обединеното кралство да напусне Европейския съюз и войната в Сирия са само част от тези, които ни разтърсиха и „изправиха на нокти” политиката, икономиката, сигурността, живота и мястото на хората като част от една общност и изобщо като част от света.

Ето защо, в последно време, сме свидетели на множество дебати относно бъдещето състояние и развитие на Европейския съюз. Представиха се различни идеи, които ще окажат влияние върху ключови въпроси, сред които се поставя както икономическия и паричен съюз, така и отбраната, финансите, социалното измерение на Европа и ползите от глобализацията. Лидерите на ЕС се обединиха около някои от тях, които ще бъдат разгледани в настоящото есе.

Икономическият и паричен съюз на Европейския съюз е създаден като нов „инструмент” на европейската интеграция. Тази цел се поставя през 1969 г., когато се провежда среща на високо равнище в Хага. През следващите години настъпват различни събития, които довеждат до окончателното вземане на решение да се предприемат мерки за успешното реализиране на идеята за икономически и паричен съюз (ИПС) между държавите членки на ЕС. Историята на ИПС се характеризира с преминаването на три етапа (източник № 2):

- **Етап 1** (от 1 юли 1990 г. до 31 декември 1993 г.)
 - пълна свобода за движението на капитали
 - засилено сътрудничество между централните банки
 - свободна употреба на екю
 - подобряване на икономическата конвергенция (пак там)

- **Етап 2** (от 1 януари 1994 г. до 31 декември 1998 г.)
 - създаване на Европейския паричен институт
 - забрана за предоставяне на кредити от централните банки
 - засилено координиране на паричните политики
 - засилване на икономическата конвергенция
 - процес, водещ до независимостта на националните централни банки, който трябва да приключи най-късно до датата на създаване на Европейската система на централните банки (пак там)

- **Етап 3** (в процес на изпълнение от 1 януари 1999 г.)
 - неотменимо фиксиране на обменните курсове
 - въвеждане на еврото
 - провеждане на единната парична политика от Европейската система на централните банки
 - влизане в сила на валутния механизъм (ERM II) в рамките на ЕС
 - влизане в сила на Пакта за стабилност и растеж (пак там)

Първите два етапа от икономическия и паричен съюз са завършени, докато третият етап все още продължава да се изпълнява. Всъщност всички държави членки трябва да се присъединят към третия етап и да приемат еврото, но тяхното забавяне се дължи на това, че още не са изпълнили критериите за конвергенция. Единствено Дания и Обединеното кралство, което вече е в процес на излизане от Евросъюза, са освободени от участие в ИПС (източник № 5).

До тук разгледахме какви са етапите, през които трябва да премине икономическия и паричен съюз за да се стигне до негово пълно реализиране. Като започнем от свободното движение на капитали, като една от дейностите в първия етап и стигнем до въвеждането на еврото и другите дейности от третия етап, който все още не е завършен, виждаме как икономическия и паричен съюз е изграден на базата на строго определени предпоставки, които трябва да гарантират възможно най-пълноценното прилагане на идеята за този съюз.

Когато обаче говорим за бъдещето трябва да определим какво е настоящето и как можем да го променим, така че да го подобрим и да си извлечем поуки. Всъщност, когато говорим за промяна и бъдещи перспективи, това означава, че трябва да разгледаме настоящето и да открием потенциала, който да разгърнем по-пълно за да постигнем по-добри резултати в бъдеще. Ето защо, за да се определи бъдещото състояние икономическия и паричен съюз, трябва да обърнем внимание на това, защо всъщност ни е необходим? Както в икономиката, продуктите се създават за да задоволяват определени потребности, така и тук трябва да определим потребностите от този съюз, за да можем да установим неговите перспективи за развитие в бъдещето. Във връзка с това, трябва да се разгледат ползите, които се отчитат от съществуването на икономическия и паричен съюз в Европейския съюз до днес:

Първо, икономическия и паричен съюз е насочен към гарантиране на силно и стабилно евро, посредством осигуряване на благоприятни икономически условия за растеж в еврозоната и на единния пазар (източник № 4)

Второ, чрез него се гарантира ценовата стабилност. Основната цел на Европейската централна банка е да поддържа стабилността на потребителските цени и запазване стойността на еврото, така че да се поддържа едно равнище на инфлация малко под 2 % в средносрочен план. По този начин потребителите могат да се възползват в максимална степен от ценовата стабилност. Пример за ползите от това е, че в много държави, където се регистрират високи нива на инфлация, достигаща 20 %, след приемане на единната валута, инфлацията в еврозоната се стабилизира на около 2 процента (пак там). Този пример е, наистина, доста показателен за това, че ролята на икономическия и паричен съюз като фактор върху ценовата стабилност, а от там и върху инфлацията е от голямо значение за макроикономическата конюнктура на страните от Еврозоната.

Трето, ИПС подкрепя икономическия растеж. Обединяването на икономики и пазари в рамките на Европейския съюз води до повишаване на конкурентоспособността и устойчивостта на икономиката на ЕС, а от там и на икономиките на отделните държави в него (пак там). Когато биват разглеждани извън Евросъюза, икономиките на страните трябва да разчитат единствено на себе си, докато като част от него, те имат повече възможност да реализират своята продукция, навлизайки на повече пазари с

повече платежоспособни потребители, имат възможност да получат средства по европейски фондове, да получат повече алтернативи за образование, професионално развитие и т.н. Всичко това допринася за генериране на по-силен икономически растеж.

Четвърто и не на последно място, еврото като единна валута в икономическия и паричен съюз създава повече сигурност и улеснява гражданите. Това е така, защото с въвеждането на еврото се намаляват разходите по обмена на валута при преминаването от една страна членка в друга или при трансграничното пазаруване. Като резултат се отчита повишаване на конкуренцията и поддържане на по-ниски цени. Заедно с това, Европейската централна банка гарантирайки ценовата стабилност в еврозоната, спомага за защитата на покупателната способност на гражданите (пак там).

От посочените по-горе становища, се разбира, че се регистрират множество положителни резултати от наличието на икономическия и паричния съюз на ЕС. Тогава обаче защо ставаме свидетели на събития, които да ни накарат да се замислим за бъдещото на Европейския съюз изобщо? Няма как да не обърнем внимание на излизането на Обединеното кралство, бежанската вълна и „Европа на две скорости”, разсъждавайки за бъдещето на икономическия и паричен съюз.

Бежанската криза постави множество въпроси за размисъл относно това докъде свършват границите на отделните страни и къде започва самоидентификацията им като част от него, къде започват разбиранията и ценностите на всяка страна членка и до колко те се съгласуват с тези на ЕС. Терористичните атаки в някои страни от Европа също изправиха Европейския съюз пред доста предизвикателства. Основната цел на ЕС се изразява в това чрез общи усилия да се постигне максимален ефект за държавите членки и гражданите в тях. Ето защо, събития като тези ни накараха да се замислим над това как определяме мястото си в Съюза, до колко сме единни в позициите си, до колко сме склонни на компромиси в името на общото благо и до къде мислим да стигнем.

Друго важно събитие от последно време е желанието на Обединеното кралство да напусне Европейския съюз и последвалите дебати около „Европа на две скорости”. Сред причините за излизане на Обединеното кралство от ЕС се изтъкват възможността за контрол върху имиграцията, възстановяване на националния суверенитет, възможност за свободна търговия със света и освобождаване от разпоредбите на Брюксел. Според редица анализатори обаче това решение ще доведе до повече проблеми отколкото ползи за Обединеното кралство. Смята се, че то ще навлезе в икономическа и политическа нестабилност и бъдещето му развитие е несигурно. Разбира се, по тази тема може да се изложат още много становища, но тя не е основна в настоящето есе. Всъщност посоката, по която ще поеме Великобритания след окончателното си излизане от ЕС ще покаже дали решението им е правилно и до каква степен то ще доведе до положителни последици за нея, както смятат привържениците на тази идея.

Дебатите около бъдещето на Европейския съюз се свързваха и с още едно понятие „Европа на две скорости”, което предизвика различни отзиви и множество поле за размисъл. След представяне на „Бялата книга” и петте сценария за потенциалното състояние на Съюза до 2025 г., някои от многото въпросителни се изчистиха, но тепърва ще възникват нови. Сценариите за бъдещето на ЕС са следните:

- **Сценарий 1: Продължаваме, както досега** – Според този сценарий ЕС-27 се съсредоточава върху изпълнението на програмата си за положителни реформи в духа на програмата „Ново начало за Европа” от 2014 г. и Декларацията от Братислава, приета от 27-те държави членки през 2016 г. (източник № 6)
- **Сценарий 2: Остава само единният пазар** – единният пазар постепенно застава в центъра на ЕС-27, тъй като 27-те държави членки не успяват да намерят общ език във все повече области на политиката (пак там).
- **Сценарий 3: Тези, които искат да правят повече, правят повече** – ЕС-27 продължава както досега, но дава възможност на желаещите държави да правят повече заедно в определени области, като отбраната, вътрешната сигурност или социалните въпроси (пак там).
- **Сценарий 4: Правим по-малко, но по-ефективно** – ЕС-27 се съсредоточава върху постигането на повече и по-бързи резултати в избрани области на политиката, като прави по-малко в други области, за които се смята, че действията му нямат добавена стойност. Вниманието и ограничените ресурси са насочени към определени области на политиката (пак там).
- **Сценарий 5: Правим много повече заедно** – държавите от ЕС решават да споделят повече правомощия и ресурси и да вземат повече решения заедно във всички области. Вземат се по-бързи решения на европейско равнище, които бързо се прилагат (пак там).

Предимствата и недостатъците на всяка една от идеите за развитието на Европейския съюз ще бъдат разгледани и анализирани преди да се вземе окончателно решение в коя посока да се поеме. Петте сценария имат различни гледни точки за бъдещето на ЕС, но в основата им се „усеща” стремежа за съхраняване на Съюза като цяло и неговата обща идея да сме заедно, за да си помагаме, а не да си вредим.

Бъдещето състояние на икономическия и паричен съюз е също в основата на изграждането на бъдещата визия на Европейския съюз. В тази връзка, първият сценарий предвижда постепенен напредък за подобряване на функционирането на еврозоната, докато вторият вариант предвижда ограничено сътрудничество в еврозоната. Третият сценарий, от своя страна, разглежда бъдещето на икономическия и паричен съюз като при първия, но изключва групата държави, които задълбочават сътрудничеството си в области, като например данъчното облагане и социалните стандарти. Четвъртият се свързва с предприемането на редица мерки за консолидиране на еврозоната и гарантиране на нейната стабилност. Също при него ЕС ще прилага по-малко действия в някои чати от областта на политиката по заетостта и социалната политика. Петият и последен вариант за бъдещето на Евросъюза предвижда изграден икономически, финансов и фискален съюз съгласно предвиденото в Доклада на петимата председатели от юни 2015 г. (източник № 1).

В доклада на петимата председатели от юни 2015 г. се представят три различни етапа за завършване на икономическия и паричен съюз на Европейския съюз, които се изразяват в следното:

- **етап 1**, т. нар. „задълбочаване“ (1 юли 2015 г. — 30 юни 2017 г.): използване на съществуващите инструменти и действащите договори, за да се подобрят конкурентоспособността и структурното сближаване, постигане на отговорни фискални политики на национално равнище и на равнището на еврозоната, завършване на финансовия съюз и повишаване на демократичната отчетност (източник № 3).
- **етап 2**, т.нар. „завършване на ИПС“: ще бъдат предприети по-всеобхватни действия, така че процесът на сближаване да придобие по-задължителен характер, например чрез създаване на набор от общоприети показатели за сближаване, които биха могли да бъдат правно обвързващи, както и чрез създаване на финансова служба на еврозоната (пак там).
- **последен етап** (най-късно до 2025 г.): след като всички мерки влязат изцяло в сила, задълбоченият и истински ИПС ще осигури стабилност и благоденствие за всички граждани на държавите — членки на ЕС, които ползват единната валута. Привлекателността на ИПС ще подтикне и други държави от ЕС да се присъединят към него, ако са готови за това (пак там).

Представените сценарии за развитието на Европейския съюз предвиждат запазването на икономическия и паричен съюз през следващото десетилетие. Като цяло, те се свързват с подобряване на неговото функциониране и доизграждане. Единствено вторият вариант се различава по това, че предвижда ограничено сътрудничество в еврозоната. Следователно, икономическия и паричен съюз ще намери своето място в бъдещето на ЕС, но не се знае как точно ще продължи да функционира. Може би петият сценарий изглежда най-приемлив или по-скоро този, който ще донесе най-много ползи за страните членки и гражданите в тях, защото се дава по-ясна представа за това как ще се продължи състоянието на икономическия и паричен съюз и какви резултати се очакват. Дали обаче той, наистина, е най-добрият вариант, ще се разбере по-нататък.

Идеите, представени в Бялата книга на ЕС имат за цел да очертаят контурите на Европейския съюз за напред. Тяхното обсъждане, анализиране и съответно избиране на една от тях, тепърва предстои. Предвид факта, че икономическия и паричен съюз е заложен като опорна точка във всеки един от сценариите, означава, че неговото наличие е от много важно значение за страните от Съюза и трябва да се разгледат всички възможности около неговото бъдещо състояние.

Икономическия и паричен съюз е може би „сърцето“ на ЕС, защото той символизира идеята за единство, обединение и просперитет чрез общи усилия. Стартирането на първия етап чрез свободно движение на капитали между държавите членки, постепенното сближаване на икономическите политики през втория и въвеждането на еврото като единна валута през третия етап на неговата история, са едни от най-разпознаваемите знаци за съществуването на Европейския съюз. По-горе изложените ползи от ИПС показват, че тази идея води до положителни резултати. Този

„инструмент” на ЕС не бива да се подценява, а трябва да се изследва как да се разгърне неговия потенциал.

Живеем в динамично променящо се време и това предполага нашето по-бързо адаптиране към новите неща. Не всяко ново нещо, обаче означава нещо по-добро, напротив, всичко трябва да се изследва от всеки ъгъл, защото, както се казва нищо, не е такова, каквото изглежда. Добре е да се отчитат ползите от една идея, дори тя да се струва като „отживелица”, защото когато може да ни бъде полезна и за в бъдеще, няма значение дали някои я смятат за остаряла. Смятам, че нещо трябва да бъде заменено едва когато започне да вреди, да носи негативни последици и това да не може да бъде предотвратено. В противен случай, трябва да се подхранва и развива неговия потенциал и неговите възможности за усъвършенстване.

В тази връзка бъдещето на икономическия и паричен съюз е изпълнено с множество възможности. По мое мнение, няма да се наблюдава неговия „залез”, а по-скоро продължение на „изгрева” му. Посоката, по която поеме Европейския съюз ще очертае и тази на икономическия и паричен съюз. Тя се свързва и с бъдещето на всеки един от нас, като част от този съюз. Ето защо, трябва да се поеме по пътя на общото благо, защото обединението под каквато и да е форма, означава подкрепа, взаимопомощ и сътрудничество. Както се казва и в националния ни девиз „Съединението прави силата”.

Използвани източници:

1. Бяла книга за бъдещето на Европа (https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/bjala_kniga_za_bdeshteto_na_evropa_bg.pdf)
2. Етапи на икономическия и паричен съюз (Европейска централна банка <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.bg.html>)
3. Завършване на европейския икономически и паричен съюз: Комисията предприема конкретни стъпки за укрепване на ИПС (http://www.een.bg/doc/IP-15-5874_BG.pdf)
4. Икономическият и паричен съюз и еврото (Европа Директно Шумен: http://www.europedirect-shumen.com/items/library_documents/141_1.pdf)
5. История на икономическия и паричен съюз (Европейски парламент http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/bg/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.1.1.html)
6. Комисията представя Бяла книга за бъдещето на Европа: възможности за единство на ЕС от 27 държави (Европейска комисия: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-385_bg.htm)